

Отримано: 28 березня 2025 р.

Прорецензовано: 15 квітня 2025 р.

Прийнято до друку: 24 квітня 2025 р.

email: ianina.tagiltseva@pdau.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4005-0227>

email: maryna.antoniuuk@pdau.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1768-4651>

DOI: [http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-25\(93\)-68-71](http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-25(93)-68-71)

Тагільцева Я. М., Антонюк М. А. Лінгвістичний аналіз англомовних композитів українознавчого корпусу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2025. Вип. 25(93). С. 68–71.

УДК: 81'42:[811.111:811.161.2

Тагільцева Яніна Михайлівна,
кандидат філологічних наук, доцент
Антонюк Марина Анатоліївна,
кандидат філологічних наук,
Полтавський державний аграрний університет

ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ АНГЛОМОВНИХ КОМПОЗИТІВ УКРАЇНОЗНАВЧОГО КОРПУСУ

У статті здійснено комплексний аналіз англомовних складних слів українознавчого корпусу, а саме у галузі культури. Підкреслено глобальне значення цієї теми у контексті російсько-української війни. Представлено визначення композиту як лексичної одиниці і запропоновано тематичні групи, що є фокусом вивчення. Досліджувану категорію проаналізовано на поліфункціональному рівні – фонетичному, орфографічному, морфологічному та семантичному. У межах фонетичного аспекту визначено слова з основним наголосом на першому і другому компонентах. Підкреслено, що коректне фонетичне відтворення сприяє правильному сприйняттю та поширенню українознавчих реалій у світі. З погляду орфографічних ознак виділено правопис компонентів складних слів разом, окремо, через дефіс та варіативний спосіб написання. У контексті морфологічних особливостей визначено типові словотвірні моделі складних лексем, встановлено часте використання лексем *home*, *hand*, *white*, що влучно відображають символіку і цінності української культури. На рівні словотвору виділено композити, утворені як з простих, так і похідних основ, крім того, відзначено полікомпонентні лексичні одиниці, що виникли шляхом злиття фрази у єдиний вираз. Визначено способи поєднання основ – без сполучного слова (юкстапозиція) та з прийменником і сполучником як з'єднувальними елементами. Встановлено, що більшість англомовних складних лексем українознавчого корпусу представлені синтаксичними композитами, меншість становлять аналогічні. З погляду семантики відзначено еноцентричні та координативні слова. У межах досліджуваної лексичної групи виявлено колороніми, що репрезентовані назвами відтінків; визначено їх описово-символічну функцію.

Ключові слова: лінгвістичний аналіз, композит, українознавчий корпус, фонетика, орфографія, морфологія, семантика.

Yanina Tahiltseva,
PhD in Philology, Associate Professor,
Maryna Antoniuuk,
PhD in Philology,
Poltava State Agrarian University

LINGUISTIC ANALYSIS OF ENGLISH COMPOSITES IN THE UKRAINIAN STUDIES CORPUS

The article deals with a comprehensive analysis of English compound words in the Ukrainian studies corpus, namely in the field of culture. The global significance of this topic in the context of the Russian-Ukrainian war is emphasised. The definition of a compound as a lexical unit is presented and thematic groups that are the focus of the research are proposed. The studied category is analysed at the multifunctional level – phonetic, orthographic, morphological and semantic. Within the phonetic aspect, those words are identified which have the main stress on the first and second components. It is emphasised that the correct phonetic reproduction contributes to the proper perception and dissemination of Ukrainian realities in the world. In terms of orthographic features, the spelling of the components of compound words as a single unit, separately, hyphenated and variable spelling is highlighted. In the context of morphological peculiarities, the authors identify typical models of word formation of complex lexemes and reveals the frequent use of the lexemes *home*, *hand*, *white*, which accurately reflect the symbolism and values of Ukrainian culture. At the word-formation level, composites formed from both simple and derived stems are considered. Additionally, polycomponent lexical units that emerged through the merging of a phrase into a single expression are noted. The ways of combining the stems are identified – without a linking word (juxtaposition) and with a preposition and a conjunction as linking elements. It is found out that most English compound lexemes in the Ukrainian studies corpus are represented by syntactic composites, while a smaller portion consists of analogous formations. From the semantic point of view, endocentric and coordinative words are distinguished. Within the studied lexical group, colouronyms represented by names of shades are identified; their descriptive and symbolic functions are determined.

Keywords: linguistic analysis, composite, Ukrainian studies corpus, phonetics, orthography, morphology, semantics.

Сучасний стрімкий розвиток суспільства, науки, технології, культури та інших сфер життєдіяльності має неабиякий вплив на еволюцію мови, що зокрема відзначається поповненням її словникового складу. Особливо відчутно спостерігаємо такі зміни в англійській мові як засоби міжнародної комунікації, що постійно збагачується складними словами у процесі адаптації до нових реалій та відтворення національної ідентичності. У текстах країнознавчої тематики композити забезпечують точність, стислість і багатство змісту, що необхідно для ефективного опису різноманітних аспектів культури, історії, географії та соціального життя певної країни.

У нашій науковій розвідці маємо дослідити особливості складних слів, що використовуються в українознавчому корпусі, зокрема у галузі культури. В умовах війни тема українознавства набуває глобального значення. Інформація про нашу країну представлена на світовому рівні переважно англійською мовою, тому **актуальність** аналізу лексики, що репрезентує національні особливості, не викликає сумнівів.

Джерельною базою наукової студії слугували дослідження американських авторів L. Wickland та A. Stevens, Sean N. Bennet, науковий журнал *East/West: Journal of Ukrainian Studies*, *Harvard Ukrainian Studies*, наукові статті (Р. Литвинович, 2024) вибірки з науково-популярної літератури тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто відзначити, проблематика складних слів в англійській мові привертає увагу сучасних лінгвістів, які розглядають це питання в різних аспектах. Так Rand Zuhair Younis досліджує англійські композити на фонетичному рівні, аналізуючи сполучення приголосних за відсутності голосних між ними у межах складу. Складні слова є об'єктом компаративних наукових розвідок, у яких автори проводять паралелі між англійськими лексичними одиницями та албанськими (Mirhat ALIU, 2024; S. Millaku, X. Millaku, 2022), узбецькими (S. Rahimova, 2023; N. Sattorova, 2022) та ін. Композити також розглядають у перекладознавчому контексті, а саме проблеми перекладу англійських складних лексем узбецькою мовою (O. R. Anarbaev, 2024), індонезійською (Dwi Apsita Estorina, Ikmi Nur Oktavianti, 2017; Laila Damayanti, I Wayan Pastika, Ni Luh Nyoman Seri Malini, 2020), арабською (Dr. Walid M. Amer, Dr. Karim Menacere, 2019) тощо.

Композити як продукт словотвору – у центрі уваги українських науковців. І. Онищенко, А. Яновець розглядають англійські композити у структурно-семантичному та стилістичному аспекті, аналізуючи складні лексеми розмовно-побутового та публіцистичного реєстру та відзначаючи їх емотивно-оцінну семантику (Онищенко, Яновець, 2020). Моделі складних слів релігійного лексику представлених науковий інтерес М. Бойчук (2021). Д. Дубравська детально досліджує класифікацію композитів (Дубравська, 2011). Морфологічні особливості складних слів вивчають Л. Соловйова, І. Сніховська (2023), І. Гонти (2015) та ін.

Згідно з нашими спостереженнями, питання системного вивчення англійської лексики українознавчого корпусу, зокрема складних слів, залишається лакуною у сучасному мовознавстві. Тож наша наукова студія представляє наукову новизну і є на часі.

У фокусі комплексного лінгвістичного аналізу – група складних слів культурознавчого контенту, у межах якої ми виокремили наступні тематичні підгрупи: їжа (*bundt cake, cheesecake, hard/soft-boiled*), одяг (*headscarf, fly-away, wide-legged*), домашній інтер'єр (*fireplace, candlesticks, pillowcases, horseshoe*), родинні зв'язки (*mother-in-law, great-grandmother, godchildren*), господарська діяльність (*home-grown, black soil, hand-painted, farmhouse*), народне мистецтво (*hand-woven/embroidered, wax resist, handiwork, craftsman*), свята/П (*Holly week, Palm Sunday, Clean Thursday, Christmas Eve*), обряди (*teatime, candlelit, wedding ceremony, picnic-like*), колористична символіка (*raddish-brown, yellow-green, cherry-red*), довкілля (*countryside, Motherland-Mother*).

Ми визначаємо складне слово, або композит, як самостійну лексичну одиницю, утворену шляхом об'єднання двох або більше основ, які можуть належати до різних частин мови, утворюючи цілісну мовну одиницю, що характеризується самостійним лексичним значенням, семантичною та функціональною єдністю, специфічною морфологічною структурою та графічним оформленням.

Англійські складні слова українознавчої тематики відображають специфіку адаптації української лексики та понять до англійської мови. На фонетичному рівні, аналізуючи позицію наголосу, можна зробити висновок, що в більшості композитних лексем наголос припадає на перший компонент: *artwork* /'ɑ:twɜ:k/, *household* /'haʊshəʊld/, *farmhouse* /'fɑ:mhaʊs/, *godchildren* /'gɑ:d-tʃɪldrən/, *homeland* /'həʊmlænd/ тощо. Лише в меншості випадків спостерігається подвійний («дворівневий» (Дубравська, 2011)) наголос, де основний і другорядний наголоси розподіляються між компонентами: *handmade* /,hænd'meɪd/, *farewell* /,feə'wel/ тощо. При цьому лексема з основним наголосом є семантичним центром композита. Фонетичні особливості складних лексем допомагають визначити їхню вимову та значення, забезпечують баланс між автентичністю української мови та адаптацією до фонетичних норм англійської. Це сприяє як коректному сприйняттю, так і популяризації українознавчих реалій у світі.

У межах орфографічної характеристики аналізуємо особливості правопису складних слів, виділяючи такі категорії: 1) композити, компоненти яких пишуться разом (*closed/solid*, «суцільне написання» (Дубравська, 2011)) (*craftsman, sunflower, woodwork, buyout* тощо); 2) складні слова, у яких компоненти оформлено окремо (*open/spaced*, «роздільне написання» (Дубравська, 2011)) (*maple tree, table settings, folk art, Christmas Eve* тощо); 3) багатоконпонентні лексеми, що пишуться через дефіс (*hyphenated*) (*sister-in-law, song-and-dance, well-being* тощо); 4) композити з варіативним орфографічним оформленням (*bee-keeping – beekeeping, horse-riding – horse riding, white-washed – whitewashed*). Правильний правопис складних слів забезпечує відповідне сприйняття та розуміння українських культурних реалій в англійськомовному світі.

За морфологічною ознакою, що полягає у визначенні єдності складного слова та належності компонентів до певної частини мови, ми виділили основні словотворчі моделі складних лексем:

N (noun) + N: *marketplace, beeswax, honeymoon, horseshoe, Palm Sunday*

N + A (adjective): *centuries-old, wheat textured*

A + N: *front door*

A+A: *white-trimmed, yellow-green, cherry-red, reddish-brown*

A+-ing form: *whitewashing, long-standing, matchmaking*

N + V(verb), у межах даної моделі виокремлюємо наступні підмоделі: N + V-ing (*life-giving, matchmaking, bread-making, life-changing*); N + Participle II (*community-based, hand-embroidered, time-honored, home-grown*).

A+Participle II: *Biblical-based, hard/soft-boiled, cold-pressed, fresh-grown*

Compounds with prepositions (*mother-in-law, sister-in-law, easy-to-live-with, white-on-white*) and numerals (*600-square-foot* (apartment), *17th and 18th century* (rural life)).

Окрім того морфологічна ознака цілісної форми складних слів полягає у використанні одного й того ж слова у структурі композита. Серед композитів, що містять іменник, частотним є вживання лексем *home* (*homemade, hometown*), *hand* (*hand-printed/woven/embroidered*), які влучно передають ключові ідеї та цінності української культури: любов до рідної землі, працьовитість, творчість та відображають багатогранність української ідентичності. У прикметникових моделях домінує назва кольору *white* (*whitewashing, white-washed, white-on-white*). Відомо, що білий колір у національній

культури асоціюють із чистотою, світлом, невинністю, священністю та зв'язком із духовним світом, тому він виступає важливим елементом української символіки і є часто вживаним у національному лексиконі.

Компоненти складних слів культурознавчого дискурсу мають різну структуру основ. Так існують лексеми, що утворюються з простих основ (*doorway, horseshoe, folk tale, sofa bed*). Спостерігаємо також низку композитів, у складі яких один з компонентів – похідна основа. У цій групі виділяємо слова, що містять другу складову, представлену Past Participle (*newborn, newly-wed, hand-woven, home grown*), герундієм (*bread-making, long-standing, life-changing, matchmaking*) та іменником із суфіксом -er, що позначає виконавця дії (*matchmaker, cabinetmaker*). Крім того у межах англомовного композитного корпусу української культури знаходимо складні лексеми, один з компонентів яких є складною основою (*Motherland-Mother* (the name of the statue)). Як зазначає Д. Дубравська, уже сформовані композити можуть виступати структурним елементом нового композиту (Дубравська, 2011). Згідно з «принципом дихотомічного членування структури лексичної одиниці за безпосередніми складовими» (Дмитрошкін, 2017: 188) лексема *Motherland-Mother* складається з трьох референтних компонентів: *mother+land* і *mother*; *great grandmother* = *great* і *grand+mother*. Для досліджуваної лексичної групи також характерними є полікомпонентні композити, утворені шляхом злиття фрази у єдиний вираз (*song-and-dance* (ensembles), *slash-and-burn* (agriculture), *easy-to-live-with* (palette), *600-square-foot* (apartment)). На нашу думку, такі утворення більш чітко передають змістову навантаженість, надають тексту стилістичної виразності та образності, яскраво відтворюючи колорит української культури.

Відповідно до структури складних слів українознавчої тематики визначаємо наступні способи поєднання основ:

1) юкстапозиція (оформлення композита без сполучного елемента): *country-style, pillowcase, dinnerware, woodwork, buyout, well-being* (відомо, що дана модель є поширеною в англійській мові у зв'язку з її аналітичною будовою);

2) використання з'єднувальних елементів: сполучників (*song-and-dance, slash-and-burn*), прийменників (*faint-of-heart, easy-to-live-with, white-on-white*)), що репрезентує синтаксичний спосіб утворення складних слів, які є фіксованими сполученнями, що зберігають у своїй структурі синтагматичні зв'язки властиві мові.

Згідно з нашими спостереженнями основний масив композитів українознавчого корпусу складають лексеми, що утворилися шляхом трансформації словосполучень за моделями, що вже існують у мові (*life-giving/changing* (give/change life), *horse-riding* (ride a horse), *bread-making* (make bread), *bee-keeping* (keep bees), *stock-raising* (raise stock) – синтаксичні композити, меншість представляють аналогічні композити – ті, «які утворилися за аналогією з синтаксичними композитами на базі слів, що не пов'язуються в синтагмі» (Самойленко, 2012: 133) (*countryside, bridesmaid, groomsman*).

Варто зазначити, що англомовні складні слова українознавчого корпусу відзначаються парадигматичною структурою. Так слово *tree* виступає гіперонімом до таких назв, як *maple tree, fir-tree, Christmas tree*; *mother* – *mother-in-law*; *land* – *homeland, motherland* тощо.

Семантика англійських складних слів є багатогранною, оскільки такі лексеми поєднують дві або більше основ, створюючи нове значення, яке може частково або повністю відрізнитися від значень окремих компонентів. Семантика одного з компонентів може чітко вказати тип відношень між елементами складного слова. Так, у композитів з дієприкметником сильне керування дієслівною формою визначає статус першого компонента (*hand-embroidered/woven, handmade, soft/hard-boiled* etc. На семантичному рівні ми виділяємо наступні групи композитів у межах досліджуваної тематики:

– ендоцентричні, у яких один із компонентів слова виступає основним носієм значення, тоді як інший виконує уточнюючу функцію (*folk art, candlelight, lambskin, playthings, grave-side, reddish-brown*);

– координативні – складні слова, обидва компоненти яких рівноправні та рівнозначні за своїм внеском у значення слова (*fall-winter* (period), *Virgin Mary, living-dining* (area), *white-on-white* (embroidery style).

Також зазначимо, що серед композитів культурознавчого корпусу вживаються колороніми – лексичні одиниці, які позначають кольори і мають глибоке символічне, культурне, історичне й етнолінгвістичне значення в національній традиції. У досліджуваному контексті ця категорія лексем репрезентована назвами відтінків і виконує описово-символічну функцію. Так в описі *decorative painting adorned the window frames, furniture, ceramics, wooden bowls, cupboards and shelves* зустрічаємо складні слова *yellow-green, dark blue*. Відомо, що в українській культурі жовто-зелений колір є символом життя, природи, достатку і весняного оновлення. Гармонійне поєднання цих двох кольорів уособлює світло і надію, які є невід'ємною частиною національної символіки України. Темно-синій демонструє духовну глибину, стабільність та гармонію, органічно поєднує земне і небесне, створюючи атмосферу спокою, мудрості та захисту, що відображає багатство української національної традиції. *Cherry-red* використовується для опису національного жіночого одягу – плахти, символізуючи енергію життя, любов і зв'язок поколінь. *Reddish-brown* представлено як кольоровий елемент розпису стін у домівках, що підкреслює домашній затишок, тепло і спокій, родинні цінності.

У контексті підтеми декоративного оздоблення тканин раніше зазначений композит *white-on-white* позначає один з вишуканих і найдавніших видів вишивки, що є оберегом і символом чистоти, духовності, сакральності та гармонії.

Висновки. Таким чином, англомовні композити українознавчого корпусу функціонують у межах таких тематичних напрямів, як їжа, одяг, домашній інтер'єр, родинні зв'язки, господарська діяльність, свята, обряди, народна творчість, колористика, довкілля. За допомогою системного лінгвістичного аналізу ми виявили поліфункціональні особливості досліджуваного лексичного масиву, що сприяють більш точному відтворенню специфіки української культурної ідентичності на світовому рівні. В подальшому перспективним напрямом вбачаємо дослідження перекладацького аспекту даної групи слів.

Література:

1. Дмитрошкін Д. Алгоритм визначення типу складних слів (на матеріалі сучасного американського спортивного дискурсу) *Studia Slawistyczne. Etnolingwistyka i Komunikacja Miejszkulturowa*. Видавництво Люблінського Університету Іонна Павла II. Люблін, 2017. С.187–203.
2. Дубравська Д. До питання класифікації композитів. URL : <http://surl.li/pvmda> (дата звернення: 16.03.2025).
3. Самойленко О. В. Основні принципи класифікації квазікомполітів (на матеріалі української, російської, англійської та французької мов). *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 7(1), 2012. С. 130–140. URL : <https://doi.org/10.31812/filstd.v7i1.701> (дата звернення: 16.03.2025).

4. Хавкіна О. М., Корін К. І. Відтворення українських історичних реалій англійською мовою (на матеріалі «Історії України» О. Субтельного). *Закарпатські філологічні студії* / редкол.: І. М. Зимомря (голов. ред.), А. І. Девіцька, М. Т. Вереш та ін. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т. 2, вип. 14. С. 107–112. URL : http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/14/part_2/22.pdf (дата звернення: 16.03.2025).

5. Harvard Ukrainian Studies. URL : <https://www.jstor.org/journal/harvukrastud> (дата звернення: 16.03.2025).

6. Sean N. Bennet. Transcultural Nursing. Chapter 18. Ukrainian Culture. 2010. URL : <https://freebooks.uvu.edu/NURS3400/index.php/ch14-ukranian-culture.html> (дата звернення: 16.03.2025).

7. Wickland L., Stevens A. Ukrainian Style. Sun Flower Press, Minnesota, 2011. 184 p.

8. Cambridge English Dictionary: Meanings and Definitions. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>

References:

1. Dmytroshkin D. Alhorytm vyznachennya typu skladnykh sliv (na materiali suchasnoho amerykans'koho sportyvnoho dyskursu) (Algorithm for Determining the Type of Compound Words (Based on Modern American Sports Discourse). *Studia Slawistyczne. Etnolingwistyka i Komunikacja Miedzokulturowa (Studia Slawistyczne. Ethnolinguistics and Intercultural Communication)*. Wydawnictwo Lyublińskie Uniwersytetu Ionna Pavla II. Lyublin, 2017. S.187–203.

2. Dubrav'ska, D. *Do pytan'ny klasyfikatsiyi kompozytiv (On the classification of composites)*. Retrieved from: <http://surl.li/pvmda>.

3. Samoylenko O. V. Osnovni pryntsyipy klasyfikatsiyi kvazykompozytiv (na materialy ukrayins'koyi, rosiys'koyi, anhliys'koyi ta frantsuz'koyi mov) (The Main Principles of Quasi-Compounds Classification (Based on Ukrainian, Russian, English, and French Languages). *Filolohichni studiyi: Naukovyy visnyk Kryvoriz'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu (Philological Studies: Scientific Bulletin of Kryvyi Rih State Pedagogical University)*, 7(1), 2012. S. 130–140. Retrieved from: <https://doi.org/10.31812/filstd.v7i1.701>

4. Khavkina O. M., Korin' K. I. Vidtvorennya ukrayins'kykh istorychnykh realiy anhliys'koyu movoyu (na materialy «Istoriyi Ukrayiny» O. Subtel'noho) (Reproduction of Ukrainian Historical Realities in English (Based on «The History of Ukraine» by O. Subtelnyi). *Zakarpats'ki filolohichni studiyi (Transcarpathian Philological Studies)* / redkol.: I. M. Zymomrya (holov. red.), A. I. Devits'ka, M. T. Veresh ta in. Uzhhorod : Vydavnychyy dim «Hel'vetyka», 2020. T. 2, vyp. 14. S. 107–112. Retrieved from: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/14/part_2/22.pdf

5. Harvard Ukrainian Studies. Retrieved from: <https://www.jstor.org/journal/harvukrastud>

6. Sean N. Bennet. Transcultural Nursing. Chapter 18. Ukrainian Culture. 2010. Retrieved from: <https://freebooks.uvu.edu/NURS3400/index.php/ch14-ukranian-culture.html>

7. Wickland L., Stevens A. Ukrainian Style. Sun Flower Press, Minnesota, 2011. 184 p.

8. Cambridge English Dictionary: Meanings and Definitions. Retrieved from: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>